

MOMČILO PELEŠ

JUGOSLAVIJA I UJEDINJENE NACIJE

Stav Jugoslavije prema UN determinisan je njenom opštom spoljnom politikom, aktivnošću na međunarodnom planu i pogledima o neophodnosti ostvarenja najšire saradnje u razmatranju i rešavanju akutnih problema savremenog sveta. Naša zemlja je od stvaranja UN bila uverena da je postojanje svetske organizacije imperativna potreba međunarodne zajednice, koja, poučena iskustvima iz prvih pokušaja udruživanja u svetskim okvirima kroz Društvo naroda i katastrofalnim posledicama II svetskog rata, mora da teži razvoju i učvršćenju univerzalnog međunarodnog mehanizma za regulisanje onih pitanja od kojih najdirektnije zavisi očuvanje mira i bezbednosti.

Polazeći od toga, Jugoslavija nije prihvatila i ne prihvata tezu da su UN pre svega politička tribina ili forum za iznošenje stavova pojedinih zemalja. Ona smatra da treba da se UN sve više i brže pretvaraju u mehanizam za međunarodno pregovaranje i instrument za rešavanje svih vitalnih problema današnjice. Sve dinamičniji i kompleksniji razvoj međunarodnih odnosa u raznim domenima sve urgentnije zahteva jačanje upravo tih funkcija svetske organizacije. Istovremeno, to pokazuje da je današnji svet teško zamisliti bez UN, odnosno da bi slabljenje i ograničavanje uloge te organizacije u međunarodnim zbivanjima moglo imati nesagledive negativne posledice za dalji razvoj sveta u celini.

Razumljivo je da ova ocena mesta i uloge UN, odnosno mogućnosti organizacije, vodi računa o objektivnoj situaciji i postojećim odnosima u svetu. Ne-realna očekivanja i zahtevi, koji ne bi vodili računa o tome da UN odražavaju savremene međunarodne odnose i da mogu da doprinesu rešavanju pojedinih akutnih problema samo onoliko koliko to žele njeni članovi, mogli bi da dovedu do razočaranja koja bi demoralisala i paralisala napore organizacije, i do gubljenja vere u njene mogućnosti i ulogu. Međutim, mi smo istovremeno i protiv tendencija apsolutiziranja objektivnih teškoća i međunarodnih uslova, jer njihovo prenaplašavanje od strane nekih zemalja ima za cilj demobilizaciju ili znači poziv na pasivnost svetske organizacije. Tako, na primer, pri postavljanju zahteva za razmatranje nekih akutnih problema za demokratskim osnovama često se iz izvesnih krugova čuju primedbe da UN, odnosno Generalna skupština, u njih ne treba da ulaze zbog delikatnosti i osetljivosti za postojeći balans, odnos snaga, odnose između velikih i sl.

Mada vodimo računa i ukazujemo na posebnu odgovornost velikih sila za očuvanje mira i bezbednosti u svetu, mi istovremeno smatramo da se suštinski napredak u rešavanju vitalnih problema sveta može postići samo na demokratiskim osnovama, uz ravnopravno učešće i doprinos svih zemalja. Savremeni razvoj pokazuje da je isključivanje UN iz razmatranja nekih važnih problema i njihovo rezervisanje za uži krug zemalja jedan od osnovnih razloga neuspeha međunarodne akcije u izvesnim oblastima. To, istovremeno, vodi slabljenju efikasnosti i uloge UN u međunarodnim poslovima.

Polazeći od značaja koji pridaje najširoj međunarodnoj saradnji u rešavanju pitanja savremenog sveta i mestu UN u ostvarenju tog procesa, naša zemlja se najodlučnije zalaže za jačanje efikasnosti i unapređenja funkcionisanja čitavog sistema UN. Pri tome, mi smo nastojali i nastojimo da damo svoj konkretan doprinos osposobljavanju UN da izvrše zadatke i ciljeve zbog kojih su stvorene. Po našem uverenju jačanje uloge i efikasnosti UN može se postići samo kroz stalne napore za rešavanje najvažnijih međunarodnih problema koji se nalaze na dnevnom redu Organizacije.

U ovoj kratkoj diskusiji nemoguće je izložiti sve akcije u kojima je Jugoslavija učestvovala i nabrojiti sve inicijative koje je ona podnela u toku postojanja UN. Za sagledavanje doprinosa Jugoslavije radu UN biće, međutim, dovoljno ako se analizira aktivnost jugoslovenske delegacije na poslednjem jubilarnom zasjedanju Generalne skupštine, koje se po svojim ostvarenjima može ubrojiti u najplodnija zasjedanja što ih je Organizacija dosada održala.

Na XXIV zasjedanju Generalne skupštine, na kome je razmotreno pitanje načina i forme proslave 25-godišnjeg jubileja UN, Jugoslavija je, uz podršku nesvrstanih zemalja, pokrenula inicijativu da XXV jubilarno zasjedanje bude obeleženo konkretnim naporima za rešavanje nekih od osnovnih međunarodnih problema koje Organizacija razmatra. Na inicijativu naše delegacije usvojen je program proslave kojim se XXV jubilarnom zasjedanju u celini daje akcioni karakter. Takva orijentacija u pripremama i na samom zasjedanju u velikoj meri je doprinela da se na ovom zasjedanju usvoji niz značajnih dokumenata iz najvažnijih oblasti međunarodne aktivnosti.

U domenu razvoja jugoslovenska delegacija bila je posebno aktivna u pregovorima za formulisanje *Međunarodne strategije razvoja za II Dekadu*. Aktivno je učestvovala u radu svih tela i grupa u kojima je razmatrano to pitanje i predložila je više rešenja koja su omogućila da dokument o *Međunarodnoj strategiji* dobije najširu podršku. Zajedno sa Indijom naša je delegacija inicirala izradu teksta *Deklaracije grupe 77* o sazivanju ministarskog sastanka povodom priprema za III konferenciju UNCTAD-a. Za svoju dugogodišnju aktivnost u problematici razvoja Jugoslavija je dobila zapažena priznanja pojedinih delegacija na XXV jubilarnom zasjedanju.

Posebnu pažnju na XXV jubilarnom zasjedanju naša je delegacija posvetila pitanju jačanja međunarodne bezbednosti, koje zadire u sve oblasti međunarodnog života. Ona je prva podnela radni papir o ovom pitanju, koji je kasnije poslužio kao baza za izradu nacrt *Deklaracije nesvrstanih zemalja o jačanju međunarodne bezbednosti*. Jugoslavija je bila član redakcionog odbora od 8 zemalja koji je formulisao konačni nacrt *Deklaracije* što ga je Generalna skupština usvojila. Može se reći da je na našu inicijativu u *Deklaraciju* uključeno

više značajnih elemenata (elaboracija osnovnih principa, obezbeđenje kontinuiteta u razmatranju problema bezbednosti i sl.).

Jugoslavija već duže vreme aktivno deluje na polju razoružanja, nastojeći da da što konkretniji doprinos naporima za rešavanje ovog izuzetno značajnog problema. Pri tome ona se posebno zalaže za što šire uključivanje svih zemalja u proces razmatranja pitanja iz oblasti razoružanja, odnosno za što suštinskije angažovanje Generalne skupštine u ovoj problematici. Na jubilarnom zasedanju Jugoslavija je delovala u okviru grupe 12 nesvrstanih iz Komiteta za razoružanje na liniji postizanja dogovora o zajedničkoj aktivnosti. Sponsorisali smo zajedno sa većim brojem drugih delegacija rezolucije o *Ugovoru o »denuklearizaciji« morskog dna*. Izradili smo nacrt rezolucije o hemijskom i biološkom oružju, koja je zatim pretvorena u kolektivan predlog 12 zemalja. Naša delegacija igrala je aktivnu ulogu u vezi sa usvajanjem *Programa razoružanja* i u pregovorima sa nuklearnim silama u vezi sa izradom kompromisne rezolucije.

Dosledna stalnom zalaganju za što urgentnije rešavanje preostalih kolonijalnih problema, na XXIV zasedanju Generalne skupštine Jugoslavija je bila jedan od inicijatora da se svečano obeleži deseta godišnjica Deklaracije o dekolonizaciji, koja je koincidirala sa jubilejom UN. Sa grupom AA i nesvrstanih zemalja podneli smo predlog o usvajanju konkretnog programa akcije UN u cilju primene *Deklaracije o dekolonizaciji*. U Komitetu za dekolonizaciju, koji je radio na pripremi *Programa*, podneli smo njegov prvi nacrt koji je zajedno sa nacrtima nekih drugih zemalja poslužio kao osnova za izradu konačnog teksta *Programa*, koji je Generalna skupština usvojila na svečanoj sednici.

Jugoslovenska delegacija bila je takođe inicijator ideje da naknadnim amandiranjem poboljšamo nacrt *Deklaracije povodom 25-te godišnjice Ujedinjenih nacija*. Naši amandmani išli su za tim da se određenije i jasnije elaboriraju principi *Povelje*, da se istakne uloga UN i naglasi neophodnost ostvarenja njene univerzalnosti. Ovi amandmani prihvaćeni su i ocenjeni kao suštinski doprinos poboljšanju teksta *Deklaracije*.

Dobro je poznat doprinos što ga je Jugoslavija dala pokretanjem inicijative za kodifikaciju principa *Povelje o prijateljskim odnosima*, kao i izradi *Deklaracije* koja je o ovom pitanju usvojena na XXV zasedanju Generalne skupštine. Za višegodišnje napore što ih je ulagala na ovom polju Jugoslavija je dobila priznanje mnogih delegacija. Tokom sedmogodišnjeg rada Specijalnog komiteta, koji je radio na ovim pitanjima, naši su predstavnici dali zapažen doprinos.

U razmatranju problema Bliskog istoka naša delegacija bila je aktivna u podršci UAR da se ovo pitanje razmatra u Generalnoj skupštini i u traženju realnog rešenja, koje bi dobilo širu podršku. Učestvovali smo u grupi sponsora rezolucije o Bliskom istoku i u širim konsultacijama sa drugim grupama u nastojanju da obezbedimo njeno prihvatanje, kao i da sprečimo pojavu antagonističkih nacrti rezolucije.

Jugoslavija je prvi put ove godine sponsorisala rezoluciju kojom se traži neodložna uspostava zakonitih prava NR Kine u UN. Ova naša odluka pozitivno je primenjena od svih zemalja koje se zalažu za uspostavu legitimnih prava NR Kine u svetskoj organizaciji.

Aktivnost Jugoslavije na 25-tom jubilarnom zasjedanju bila je, razumljivo, usmerena na razvijanje što tešnje saradnje sa nesvrstanim zemljama i na usklađivanje stavova o svim bitnim pitanjima zasjedanja. Konferencija šefova nesvrstanih zemalja u Lusaki, koja je održana neposredno pred zasjedanje, i značajni dokumenti koji su na njoj usvojeni omogućili su nesvrstanim zemljama da razviju veoma široku aktivnost i da budu značajan činilac pri usvajanju programskih dokumenata usvojenih na jubilarnom zasjedanju.